

Л.А. ЖМІНЬКА, аспірант, НТУ «ХПІ», Харків

ТРАНСАКЦІЯ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ ТА ЇЇ ВИДИ

Дефініції категорії «трансакція» в теорії трансакційних витрат у науковій літературі розглядаються надто широко та використовується для позначення обміну як товарами, так і юридичними зобов'язаннями, угод як короткострокового, так і довготривалого характеру, що вимагають як детального документального оформлення, так і припускають просте взаєморозуміння сторін.

У руслі досліджень із питань дефініцій цієї категорії вважаємо необхідним розглянути класифікації трансакцій, що існують у науковій літературі, зокрема, їх видову класифікацію за Дж.Коммонсом, який запропонував в науковий оборот категорії «трансакція».

Відповідно визначення, трансакції можуть бути як «внутріфірмові» (у ролі «контрагентів» виступають колеги – співробітники однієї й тієї ж фірми), так і «ринкові» (у цьому випадку мова йде про взаємодію сторонніх партнерів – різних інституційних одиниць). Приклади трансакцій різноманітні: від видання наказу й відпуску матеріалів зі складу до підписання контракту й відправлення партії товару клієнтові.

Класифікація трансакцій за Дж. Коммонсом виглядає наступним чином:

1. Трансакція-угода або торгівельна, ринкова, переговорна трансакція (добровільний обмін). Суть такого обміну – передача прав власності на економічні блага (наприклад, у результаті продажу автомобіля). Сюди можна віднести всю сукупність внутріфірмових трансакцій з фізичного переміщення ресурсів.

2. Трансакція управління, або управлінські трансакції. Даний вид взаємодії відрізняє нерівноправне (асиметричне) становище сторін і добровільний обмін поступається місцем відносинам підпорядкування.

3. Трансакція нормування (раціонування) У даній трансакції одна зі сторін, наділена відповідними повноваженнями,

здійснює розподіл, наділяючи багатством той чи інший суб'єкт (скажімо, приймається рішення про розмір і порядок виплати «бонусного пулу» фірми).

На думку О.Віл'ямсона, трансакції різняться за трьома головними ознаками - ступенем їх специфічності, повторюваності й невизначеності [3].

У ринковій економіці число трансакцій росте з розвитком спеціалізації й розподілу праці. У зв'язку із цим доречно згадати фундаментальну працю англійського економіста Адама Сміта «Дослідження природи й причини багатства народів» [2]. Саме там приводиться одне з перших описів внутріфірмових трансакцій на прикладі шпилькової майстерні. Сміт акцентує увагу не на самих трансакціях, а на тому економічному ефекті, який досягається спеціалізацією кожного працівника на одній конкретній операції. Однак спеціалізація має й певну ціну: вона спричиняє зростання кількості трансакцій.

На закінчення необхідно відзначити, що наявність трансакційних витрат робить ті чи інші види трансакцій економічними залежно від обставин часу й місця. Тому одні й ті ж операції можуть бути опосередковані різними типами трансакцій залежно від правил, які вони впорядковують.

Список літератури: 1. **John R. Commons.** Institutional Economics / Commons John R. // American Economic Review. – vol. 21 (1931). – P.648-657. 2. **Адам Сміт.** Исследование о природе и причинах богатства народов. Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations [Текст]. – Серия: Антология экономической мысли. – Издательство: Эксмо, 2007. – 960 с. 3. **Уильямсон О.** Экономические институты капитализма. Рынки, фирмы, «отношенческая» контрактация. – СПб., 1996. – С. 97.

Т.А. ДЯЧЕНКО, асистент, м. Харків, НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

В умовах поступового світового підвищення цін на енергоносії та інші ресурси проблема ефективного їх використання набуває все більшої значущості та актуальності. Світова економічна криза загострює дану проблему. Крім того, українська економіка характеризується більш екстенсивним шляхом розвитку в порівнянні з західними країнами. Тому для стратегічного розвитку українських підприємств й посилення їх